EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 9.7.2025
COM(2025) 366 final

KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE

Vuosina 2018–2024 toteutetun Euroopan kulttuuriperintötunnusta koskevan toimen arviointi

{SWD(2025) 176 final}

1. Johdanto

Euroopan kulttuuriperintötunnus otettiin käyttöön vuonna 2011 eurooppalaisena aloitteena, jolla pyrittiin lisäämään Euroopan yhteisen kulttuuriperinnön näkyvyyttä ja vahvistamaan tunnetta eurooppalaisesta identiteetistä. Aloitteen tarkoituksena oli yhdistää eurooppalaisia yleisöjä, erityisesti nuoria, ja kannustaa arvostamaan sekä kansallisia että eurooppalaisia arvoja ja historiaa. Euroopan kulttuuriperintötunnuksen keskeisenä tavoitteena oli vahvistaa eurooppalaista identiteettiä korostamalla yhteisiä historiallisia tapahtumia ja kulttuuriarvoja. Nostamalla esiin kulttuuriperintökohteita, joilla on kansallista ja eurooppalaista merkitystä, aloitteessa korostettiin, että eurooppalaista identiteettiä muokkaavat sekä eri maiden kansallinen historia että yhteiset eurooppalaiset kokemukset. Euroopan kulttuuriperintötunnuksella pyrittiin myös edistämään kulttuurien välistä vuoropuhelua, mikä lisää eri kulttuurien kunnioittamista ja luo puitteet keskinäisen ymmärryksen syntymiselle. Toinen Euroopan kulttuuriperintötunnuksen merkittävä seuraus oli Euroopan historiaa ja kulttuuria muovanneiden kulttuuriperintökohteiden tunnettuuden lisääminen. Monien näistä kohteista, joita ei usein ollut arvostettu riittävästi Euroopan kulttuurimatkailussa, odotettiin saavan näkyvyyttä, mikä helpottaisi niiden säilyttämistä ja edistäisi niiden asemaa koulutuspaikkoina. Aloitteella pyrittiin myös houkuttelemaan laajempaa yleisöä, lisäämään paikallisylpeyttä ja matkailua sekä vauhdittamaan taloutta. Euroopan kulttuuriperintötunnukseen liittyvissä toimissa keskityttiin nuorten osallistamiseen innovatiivisten koulutusresurssien, työpajojen ja näyttelyiden avulla, jotta he ymmärtäisivät paremmin Euroopan yhteistä historiaa ja yhteisiä arvoja. Tämä tarjosi nuorille eurooppalaisille yhteyden maanosansa rikkaaseen kulttuuriperintöön.

Euroopan kulttuuriperintötunnuksen arvioinnissa arvioidaan sidosryhmien palautteen ja asiakirjatutkimuksen perusteella kyseisen toimen edistymistä sen toisessa vaiheessa (vuosina 2018–2024) ja hyödynnetään aiempia arviointeja. Arvioinnin tavoitteena on parantaa aloitteen tehokuutta ja vaikuttavuutta. Euroopan komission paremman sääntelyn suuntaviivojen mukaisesti arvioinnissa tarkastellaan viittä kriteeriä, jotka ovat vaikuttavuus, tehokkuus, johdonmukaisuus, EU:n tason lisäarvo ja merkityksellisyys. **Tuloksia hyödynnetään Euroopan kulttuuriperintötunnuksen tulevaisuuden suunnittelussa, jotta varmistetaan, että tunnus pysyy välineenä, jolla voidaan säilyttää ja tuoda esiin Euroopan yhteinen historia ja yhteiset arvot. Saadut kokemukset auttavat hiomaan aloitetta vuoden 2025 jälkeistä seuraavaa vaihetta varten**.

Arvioinnista käy ilmi, että erityisesti kohteiden tunnetuksi tekemisessä ja niiden eurooppalaisen merkityksen lisäämisessä on edistytty merkittävästi. Euroopan kulttuuriperintötunnus on integroitu hyvin muihin EU:n kulttuuriperintöaloitteisiin, vaikka eurooppalaisen identiteetin määrittelyssä on ollut haasteita. Tunnus on vahvistanut kulttuuriperintökohteiden välisiä verkostoja ja mahdollistanut yhteistyön ja tietämyksen vaihdon, jotka eivät olisi onnistuneet pelkästään kansallisilla toimilla. Se on myös auttanut kohteita saamaan EU:n rahoitusta.

Euroopan kulttuuriperintötunnus on mukautunut EU:n painopisteisiin, kuten kestävyyteen, digitaaliseen innovointiin ja osallisuuteen. Saavutettavuuden ja sukupuolten tasa-arvon parantamisessa on edistytty, vaikka niiden toteutuminen onkin vaihdellut eri kohteissa. Arvioinnissa korostetaan, että eurooppalaisen ulottuvuuden parempaa integroimista varten kohteille on annettava selkeämpiä ohjeita ja käytännön välineitä. Ulkoiset tekijät, kuten covid-

19-pandemia, häiritsivät aloitetta mutta myös edistivät innovointia erityisesti digitaalisen osallistumisen kautta.

2. Toimen kehityksen tila

Vuosina 2018–2024 Euroopan kulttuuriperintötunnusta koskeva hanke laajeni merkittävästi, ja vuonna 2024 tunnuksen saaneita kohteita oli 67. Tämä erityisesti Keski- ja Itä-Euroopassa tapahtunut kasvu lisäsi tunnuksen osallistavuutta ja toi esiin laajemman kirjon Euroopan historiaa ja identiteettejä. Myös tunnustettujen kulttuuriperintökohteiden monimuotoisuus lisääntyi. Tunnus myönnettiin esimerkiksi vedenalaisille arkeologisille kohteille, kuten Azoreille, ja aineettomalle kulttuuriperinnölle, kuten Euroopan kansojen kevättä edustavalle Zdravljicalle. Cisterscapesin kaltaiset kansainvälisiset hankkeet, joihin osallistui useita maita, edustivat yhteenliitetympää lähestymistapaa eurooppalaiseen kulttuuriperintöön. Osallistavia koulutussisältöjä ja julkista tiedotusta vahvistettiin, ja monet kohteet kehittivät ohjelmia, joissa keskityttiin demokratian ja kulttuurisen monimuotoisuuden kaltaisiin teemoihin. Esimerkiksi Suomessa sijaitseva Seminaarinmäen kampus tavoitti joka vuosi yli 8 000 opiskelijaa, ja Italian Ventotenessa järjestettiin eurooppalaista federalismia käsitteleviä seminaareja. Covid-19-pandemia haittasi fyysisiä tapahtumia mutta nopeutti siirtymistä digitaalisiin välineisiin. Monet kohteet järjestivät verkkokierroksia ja virtuaalisia työpajoja ja mahdollistivat näin edelleen yleisön osallistumisen, vaikka saavutettavuudessa ja henkilökohtaisissa yhteyksissä oli haasteita. Euroopan kulttuuriperintötunnuksesta vastaavan toimiston perustaminen vuonna 2023 virallisti Euroopan kulttuuriperintötunnuksen saaneiden kohteiden verkoston. Toimisto edisti yhteistyötä, jakoi parhaita käytäntöjä ja tuki pienempiä kohteita. Tämä rakenne paransi viestintää ja valmiuksien kehittämistä sekä lujitti kohteiden yhteistä identiteettiä, kun taas Euroopan kulttuuriperintöpäivien kaltaiset aloitteet edistivät yhteisiä koulutus- ja kulttuuriohjelmia.

3. Arvioinnin tulokset: saavutukset ja haasteet

Kautta 2018–2024 koskevasta Euroopan kulttuuriperintötunnuksen arvioinnista saatiin arvokasta tietoa aloitteen vaikuttavuudesta, haasteista ja parannustarpeista. Arvioinnissa keskityttiin keskeisiin kriteereihin, joita olivat vaikuttavuus, tehokkuus, johdonmukaisuus, EU:n tason lisäarvo ja merkityksellisyys. Lisäksi arvioinnissa tunnistettiin sekä saavutukset että alat, joihin on kiinnitettävä huomiota, jotta ohjelman vaikutusta voidaan lisätä.

Vaikuttavuus

Euroopan kulttuuriperintötunnus on osoittautunut tehokkaaksi useilla keskeisillä aloilla, erityisesti kulttuuriperintökohteiden tunnettuuden lisäämisessä Euroopassa. Yli 60 prosenttia kyselyyn osallistuneista kohteista ilmoitti kävijämäärien kasvaneen tunnuksen saamisen jälkeen, mikä myös lisäsi paikallisyhteisön osallistumista ja laajensi eurooppalaisen merkityksen tunnustamista. Tunnus auttoi lisäämään paikallista matkailua ja vauhditti paikallista taloutta. Euroopan kulttuuriperintötunnus on vaikuttanut myönteisesti myös koulutukseen. Monet kohteet tarjosivat innovatiivisia ohjelmia, jotka yhdistivät kävijöitä, erityisesti nuorempia sukupolvia, yhteiseen Euroopan historiaan ja yhteisiin arvoihin työpajojen, seminaarien ja digitaalisten välineiden, kuten virtuaalikierrosten ja multimediaesitysten, avulla. Haasteitakin kuitenkin oli. Monien kohteiden oli vaikea määritellä ja osoittaa eurooppalainen merkitys selkeästi. Tämä ilmeni erityisen selvästi tapauksissa, joissa

paikallinen tai alueellinen historia oli päällekkäistä laajemman Euroopan historian kanssa, minkä vuoksi kohteiden oli vaikeampi ilmaista eurooppalaista merkitystään.

Arvioinnissa suositeltiin, että Euroopan komissio antaisi hakijoille selkeämpiä ohjeita ja esimerkkejä siitä, miten eurooppalainen merkitys voidaan osoittaa. Lisäksi ehdotettiin, että komissio harkitsisi kaksivaiheisen valintamenettelyn käyttöönottoa: ensimmäisessä vaiheessa keskityttäisiin eurooppalaisen merkityksen tarkistamiseen ja toisessa hanke-ehdotusten ja toimintasuunnitelmien arviointiin. Tällä toimintamallilla yksinkertaistettaisiin hakemuksia ja varmistettaisiin, että valituksi tulee vain kohteita, joilla on selkeitä eurooppalaisia yhteyksiä.

Tehokkuus

Euroopan kulttuuriperintötunnuksen toiminta oli yleisesti ottaen tehokasta, mutta arvioinnissa nousi esiin aloja, joilla tehtävillä parannuksilla voitaisiin vähentää hallinnollista rasitusta. Kaksivaiheista valintaprosessia, johon sisältyy sekä kansallinen esivalinta että EU:n tason valinta, pidettiin jokseenkin tarpeettomana etenkin silloin, kun kohteet eivät täyttäneet eurooppalaista merkitystä koskevaa kriteeriä. Jos prosessi muutettaisiin yksivaiheiseksi, siitä tulisi tehokkaampi ja päällekkäisyys vähenisi. Lisäksi todettiin, että hallinnollisten tehtävien monimutkaisuudessa, myös raportointivaatimuksissa ja kohteiden seurannassa, on parannettavaa. Seurantajärjestelmässä pikemminkin tarkastellaan tuloksellisuutta kuin tehdään kattava arviointi, ja kohteiden arviointeihin kaivattiin selkeämpiä ohjeita ja yhteisiä indikaattoreita. Lisäksi ehdotettavia kohteita koskevat kansalliset kiintiöt, joiden mukaan kullakin jäsenvaltiolla voi olla vain yksi kohde valintavuotta kohden, olivat aluksi hyödyllisiä, mutta niistä on tullut rajoittavia, kun yhä useammat maat ovat kiinnostuneita tunnuksen saamisesta.

Arvioinnissa suositeltiin näiden kiintiöiden uudelleenarviointia, koska tunnustamista hakevien kulttuuriperintökohteiden määrä on lisääntynyt. Näin varmistetaan, että ohjelma laajenee samaa tahtia sen kunnianhimoisempien tavoitteiden kanssa.

Johdonmukaisuus

Euroopan kulttuuriperintötunnus on ainutlaatuinen EU:n kulttuuripoliittisessa toimintaympäristössä, koska siinä keskitytään kulttuuriperintökohteiden symboliseen arvoon ja niiden rooliin eurooppalaisen identiteetin ja yhtenäisyyden edistämisessä. Toisin kuin muissa EU:n ohjelmissa, kuten Unescon maailmanperintöhankkeessa tai Euroopan kulttuuriperintöpäivissä, joissa keskitytään aineelliseen perintöön tai kulttuurin säilyttämiseen, Euroopan kulttuuriperintötunnuksessa korostetaan kohteiden historiallista ja symbolista merkitystä yhteisten eurooppalaisten arvojen edistämisessä. Tämä ainutlaatuinen painopiste vahvistaa EU:n yhdentymishanketta ja vahvistaa Euroopan yhtenäisyyttä. Muiden eurooppalaista kulttuuriperintöä edistävien EU:n aloitteiden, kuten Euroopan neuvoston Euroopan kulttuurireitit -ohjelman, kanssa on kuitenkin päällekkäisyyttä. Euroopan kulttuuriperintötunnusta koskevassa hankkeessa keskitytään Euroopan yhdentymiseen, mutta arvioinnissa tuotiin esiin EU:n kulttuuriohjelmien hajanaisuuden riski.

Arvioinnissa ehdotettiin Euroopan kulttuuriperintötunnuksen ja muiden EU:n toimien, kuten Erasmus+- ja Kansalaisten Eurooppa -ohjelmien, välisen synergian vahvistamista, jotta voidaan edistää ohjelmien välistä yhteistyötä ja maksimoida tunnuksen vaikutus. Arvioinnissa todettiin lisäksi, että Euroopan kulttuuriperintötunnus voitaisiin sovittaa paremmin yhteen EU:n painopisteiden, kuten kestävyyden ja digitaalisen innovoinnin, kanssa. Koska nämä alat

asetetaan EU:ssa yhä enemmän etusijalle, Euroopan kulttuuriperintötunnuksella voitaisiin edistää vihreitä kulttuuriperintökäytäntöjä ja digitaalista saavutettavuutta. Kohteissa on jo otettu käyttöön kestäviä käytäntöjä, kuten energiatehokkaita teknologioita ja kestäviä matkailualoitteita, mutta nämä toimet on sisällytettävä kokonaisvaltaisemmin laajempaan EU:n toimintasuunnitelmaan. Arvioinnissa suositeltiin myös integroimaan Euroopan kulttuuriperintötunnus tiiviimmin EU:n kulttuuridiplomatiatoimiin. Esittelemällä Euroopan monimuotoista kulttuuriperintöä maailmanlaajuisesti Euroopan kulttuuriperintötunnus voisi vahvistaa EU:n kulttuuridiplomatiaa ja edistää eurooppalaisia arvoja maailmanlaajuisesti.

EU:n tason lisäarvo

Euroopan kulttuuriperintötunnus on luonut yleiseurooppalaisen kulttuuriperintökohteiden verkoston, jolla on yhteiset tavoitteet ja jonka jäsenet tekevät keskenään yhteistyötä. Euroopan kulttuuriperintötunnuksesta vastaavan toimiston perustaminen vuonna 2023 on vahvistanut näitä verkostoja tarjoamalla logistista, taloudellista ja myynninedistämiseen liittyvää tukea. Tunnus on helpottanut yhteisiä hankkeita, kuten näyttelyitä, koulutusohjelmia ja yhteisiä kulttuurialoitteita, joilla on edistetty rajatylittäviä kumppanuuksia ja parhaiden käytäntöjen vaihtoa.

Toinen keskeinen lisäarvo on EU:n rahoituksen saatavuus. Euroopan kulttuuriperintötunnus antaa kohteille uskottavuutta ja auttaa niitä saamaan rahoitusta Luova Eurooppa -ohjelman, Erasmus+ -ohjelman sekä kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman kaltaisista ohjelmista. Tämän ansiosta kohteet ovat voineet toteuttaa hankkeita, jotka liittyvät kulttuurin säilyttämiseen, nuorten osallistumiseen ja kulttuurien väliseen vuoropuheluun. Arvioinnissa kuitenkin huomautettiin, että pienempien kohteiden on usein vaikea saada näitä varoja monimutkaisten hakumenettelyjen ja rajallisten hallinnollisten valmiuksien vuoksi. Euroopan kulttuuriperintötunnuksen EU:n tason saavutuksista huolimatta tunnuksen näkyvyys kansallisella tasolla on edelleen vähäistä. Jotkin kohteet ilmoittivat, ettei Euroopan kulttuuriperintötunnusta tehty riittävästi tunnetuksi niiden paikallisyhteisöissä ja ettei laajempi yleisö ollut tietoinen sen merkityksestä. Jotta tämä puute voitaisiin korjata, arvioinnissa suositeltiin käynnistämään kansallisen tason tiedotuskampanjoita, joilla lisätään Euroopan kulttuuriperintötunnuksen saaneiden kohteiden ja yleisesti tämän aloitteen tunnettuutta.

Merkityksellisyys

Euroopan kulttuuriperintötunnus on edelleen erittäin merkityksellinen, etenkin kun EU:ssa kiinnitetään yhä enemmän huomiota kestävyyteen, digitaaliseen innovointiin ja osallisuuteen. Monet Euroopan kulttuuriperintötunnuksen saaneet kohteet ovat sisällyttäneet kestävyyden toimintaansa omaksumalla vihreitä käytäntöjä ja toteuttamalla ympäristöystävällisiä hankkeita, jotka sopivat yhteen EU:n ympäristötavoitteiden kanssa. Euroopan kulttuuriperintötunnuksen yhdenmukaisuus Euroopan uuden kulttuuriohjelman kanssa vahvistaa entisestään sen merkitystä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden, taloudellisen kehityksen ja demokratiaan osallistumisen edistämisessä. Toinen ala, jolla Euroopan kulttuuriperintötunnus on osoittautunut merkitykselliseksi, on digitaalinen innovointi. Monet kohteet ovat ottaneet käyttöön digitaalisia alustoja, jotka tarjoavat laajemman yhteisön saatavilla olevia virtuaalikierroksia ja verkkoresursseja. Siinä, miten hyvin kohteet ovat ottaneet käyttöön digitaalisia välineitä, on kuitenkin eroja, ja pienemmillä kohteilla on tässä suurempia haasteita. Arvioinnissa suositeltiin, että komissio tukee edelleen kohteita digitaalisten resurssien kehittämisessä ja sen varmistamisessa, että nämä välineet ovat kaikkien, myös vammaisten henkilöiden, saatavilla. Euroopan kulttuuriperintötunnuksella on edelleen suuri merkitys myös

sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden edistämisessä erityisesti muuttoliikkeen ja syrjinnän kaltaisia haasteita kohtaavassa Euroopassa. Kohteet, jotka sisällyttävät sosiaalisen osallisuuden ohjelmiinsa, raportoivat myönteisistä tuloksista aliedustettuina olevien ryhmien saavuttamisessa ja kulttuurien välisen vuoropuhelun edistämisessä.

Arvioinnissa kuitenkin todettiin, että osallisuutta edistävien toimien toteutus vaihteli laajasti eri kohteissa, ja siksi suositeltiin, että komissio edistäisi ohjelmia, joissa keskitytään osallisuuteen ja sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen koko verkostossa.

4. Päätelmät ja saadut kokemukset

Kautta 2018–2024 koskevassa Euroopan kulttuuriperintötunnuksen arvioinnissa tuotiin esiin sekä saavutuksia että haasteita, joista saatiin tärkeitä opetuksia hankkeen tulevaisuutta varten. Tulokset ohjaavat Euroopan kulttuuriperintötunnuksen seuraavaa vaihetta, ja näin varmistetaan sen jatkuva menestys ja merkitys muuttuvassa kulttuurisessa ja poliittisessa ympäristössä.

Eurooppalaista merkitystä koskevan kriteerin vahvistaminen: Yksi arvioinnin tärkeimmistä päätelmistä oli se, että ”eurooppalainen merkitys” on hankala määritellä. Vaikka Euroopan kulttuuriperintötunnuksella on tuotu tehokkaasti esiin eurooppalaisia arvoja edustavia kulttuuriperintökohteita, monilla kohteilla oli vaikeuksia osoittaa selkeästi, miten niiden edustama perintö liittyy laajempaan eurooppalaiseen narratiiviin. Arvioinnissa suositeltiin, että hakijoille ja kansallisille koordinaattoreille annettaisiin selkeämpiä ohjeita, myös käytännön esimerkkejä, ja että heille järjestettäisiin työpajoja. Yksi keskeinen suositus oli ottaa käyttöön kaksivaiheinen valintaprosessi. Ensimmäisessä vaiheessa arvioitaisiin eurooppalaista merkitystä ja varmistettaisiin, että vain kohteet, joilla on selkeä eurooppalainen yhteys, etenevät toiseen vaiheeseen, jossa keskitytään hanke-ehdotuksiin tai toimintasuunnitelmiin.

Digitaalisen osallistumisen ja saavutettavuuden lisääminen: Arvioinnissa korostettiin lisäksi, että digitaalisesta osallistumisesta tulee entistä merkityksellisempää etenkin nuoremmille, teknisesti osaaville yleisöille. Covid-19-pandemia nopeutti siirtymistä digitaalisiin alustoihin, mutta digitaalisten välineiden käyttöönotossa oli eroja kohteiden välillä. Joissakin kohteissa onnistuttiin luomaan laadukkaita digitaalisia kokemuksia, kun taas toisilla ei ollut tähän resursseja. Arvioinnissa todettiin, että Euroopan komission olisi tuettava osallistavan ja saavutettavan digitaalisen sisällön luomista, myös kohteen ylläpitäjien koulutusohjelmien perustamista ja digitaalisten välineiden rahoitusmahdollisuuksia. Yksi keskeinen suositus oli varmistaa, että digitaaliset resurssit ovat kaikkien, myös vammaisten henkilöiden, saatavilla.

Pienempien kohteiden tukeminen ja tasapuolisuuden varmistaminen: Toinen merkittävä havainto oli suurten ja pienempien kohteiden välinen epätasapaino erityisesti maaseutualueilla, joilla oli usein taloudellisia ja hallinnollisia haasteita. Arvioinnissa ehdotettiin valmiuksien kehittämisohjelmia ja mentorointiohjelmia, joilla tuetaan pienempiä kohteita ja autetaan niitä parantamaan toimintaansa ja näkyvyyttään. Euroopan kulttuuriperintötunnuksen saaneiden kohteiden epätasapainoinen jakautuminen siten, että suuremmilla mailla on enemmän kohteita, korosti tarvetta toteuttaa kohdennetumpia toimia, jotta kaikki EU:n jäsenvaltiot, erityisesti ne, joilla on vähemmän resursseja, voivat osallistua täysipainoisesti.

Palautemekanismien ja valintaprosessin parantaminen: Arvioinnissa havaittiin, että nykyiset palautemekanismit ovat tehottomia erityisesti hylättyjen hakijoiden kannalta. Monet kohteet ilmoittivat saadun palautteen olleen vähäistä tai riittämätöntä, mikä vaikeutti tulevien hakemusten parantamista. Arvioinnissa suositeltiin antamaan yksityiskohtaisempaa yksilöllistä

palautetta, jotta kohteet voisivat ymmärtää puutteensa paremmin ja kehittää ehdotuksiaan. Lisäksi kaksivaiheinen valintaprosessi voisi auttaa tehostamaan valintaprosessia ja parantamaan sen laatua.

Kestävyys ja tuleva kasvu: Koska Euroopan kulttuuriperintötunnuksen saaneiden kohteiden määrä lisääntyy, arvioinnissa korostettiin tarvetta luoda kestävämpi kehys laajentuvan verkoston hoitamiseen. Hallintorakenteen yksinkertaistamista ja riittävien resurssien varmistamista pidettiin ratkaisevan tärkeinä pitkän aikavälin menestyksen kannalta. Myös oikeudellista kehystä voitaisiin mukauttaa tekemällä kohteiden valinnasta joustavampaa ja poistamalla sääntö, jolla rajoitetaan kohteiden määrä yhteen maata kohti, jotta useampia jäsenvaltioita saataisiin osallistumaan. Arvioinnissa suositeltiin myös tehostamaan menettelyjä, joilla seurataan aloitteen pitkän aikavälin vaikutuksia.

Synergia muiden EU:n ohjelmien kanssa: Arvioinnissa tunnistettiin mahdollisuuksia lisätä synergiaa muiden EU:n ohjelmien, kuten Luova Eurooppa-, Erasmus+- ja Kansalaisten Eurooppa -ohjelmien, kanssa. Lähentämällä Euroopan kulttuuriperintötunnusta tiiviimmin näihin aloitteisiin Euroopan komissio voisi luoda yhtenäisen strategian eurooppalaisen kulttuuriperinnön edistämiseksi sekä vahvistaa kulttuuriperintökohteiden ja laajempien kulttuuri-, koulutus- ja sosiaalialan aloitteiden välisiä yhteyksiä kaikkialla EU:ssa.

Lopuksi voidaan todeta, että Euroopan kulttuuriperintötunnuksen arvioinnista saadaan ratkaisevaa tietoa ohjelman edistymisestä ja mahdollisuuksista. Vaikka Euroopan kulttuuriperintötunnus on merkittävästi lisännyt Euroopan kulttuuriperinnön näkyvyyttä ja edistänyt kulttuurienvälisen vuoropuhelua, eurooppalaisen merkityksen määrittelyssä, digitaalisessa osallistumisessa ja tasapuolisuudessa on edelleen haasteita koko verkostossa. Kehittämällä valintaprosessia, parantamalla digitaalisia välineitä ja tukemalla pienempiä kohteita Euroopan kulttuuriperintötunnus voi menestyä myös tulevaisuudessa, ja sillä voi olla keskeinen asema Euroopan yhteisen kulttuuriperinnön ja yhteisten arvojen säilyttämisessä ja edistämisessä.